

UMEÅ UNIVERSITET

FARMACEUTENS ROLL OCH FRAMTID

En studie om hur professionen
speglas i media

Festina Uka

Examensarbete, 15 hp

Receptarieprogrammet 180 hp

Rapporten godkänd: VT 2018

Handledare: Andy Wallman, Examinator: Martin Burman

Sammanfattning

Introduktion: Det finns ingen länk i vårdkedjan som möter fler patienter än apoteken dagligen. Apoteken har en viktig roll för att avlasta sjukvården och fånga upp patienter som lider av enklare åkommor. Huvudprocessen som sker på apotek är receptprocessen och en stor del handlar om en professionell kommunikation med kunden vilket gör den kommunikativa kompetensen mycket nödvändig. Det som skiljer apoteket från annan detaljhandel är mötet med en profession. De senaste decennierna har en rad förändringar skett på apoteksmarknaden. Några av förändringarna är att apoteken erbjuder utbytbara läkemedel (2002) och omregleringen av apoteksmarknaden (2009). Regeringen anser att farmaceuter är en kvalificerad resurs som bör utnyttjas bättre för läkemedelsanvändningen och folkhälsoarbetet. Globalt sett tros det att antalet tillfällen för farmaceuter att anta nya roller kommer öka då en alltmer sammanhållen och patientcentrerad vård ses utvecklas.

Syfte: Syftet är att göra en analys av hur farmaceuters roll och framtid inom hälso-och sjukvården speglades i media under perioden 2013–2017.

Metod: Artiklar i dags- och fackpress söktes i Mediarkivet med definierade sökord. Dessa analyserades sedan med en kvalitativ innehållsanalys med fördefinierade huvudkategorier. När varje huvudkategori analyserades definierades underkategorier vilka kommer från materialet i kombination med teorin.

Resultat: I sökningen valdes 178 artiklar ut varav huvuddelen i fackpress. Resultatet visar att farmaceut är ett allmänt okänt yrke vilket gör att farmaceuter inte bjuds in till debatter i media. Det skrivs om att farmaceuter bör stärka sin position genom att erbjuda apotekstjänster som har en direktkoppling till läkemedel. Flertalet artiklar påpekar att en god farmaceutisk rådgivning medför en stor vinst till samhället. Det framkommer att relationen mellan apotek och sjukvård har ett grundproblem då farmaceuter och förskrivare inte har något smidigt sätt att kommunicera med varandra. Apoteken och dess högutbildade personal nämns vara en viktig men outnyttjad resurs som skulle kunna avlasta primärvården och akuten. Farmaceuter på sjukhus beskrivs genomgående som någonting positivt och som någonting som är välbehövligt. Vad gäller apoteksreformen framkommer både positiva och negativa uppfattningar. Det framkommer i artiklarna att många apotek redan erbjuder olika tjänster men att det råder delade uppfattningar om vad apoteken bör erbjuda.

Diskussion: Det mesta som publiceras inom farmaceuters roll och framtid i hälso-och sjukvården är i farmaceutisk fackpress vilket betyder att debatten om farmaceutens roll och framtid till stor del förs internt. Allra minst publicerades i nationell dagspress och det som publicerades där var övergripande ämnen. Trots att regeringen tycker att farmaceuter är en kvalificerad resurs så har skillnaden mellan de professioner som finns på apoteken inte belysts tillräckligt, vilket framkommer i media. Någonting som diskuteras mycket internt och som inte får genomslagskraft i annan media är att farmaceuter efterlyser ett enkelt system att kommunicera med förskrivare.

Slutsats: I media framkommer att farmaceuten idag försöker balansera olika roller samt att de verkar ha fastnat i apoteksaktörernas vinstkrav samtidigt som de fruktar att patientsäkerheten är i fara. Det verkar även bedrivas en kamp om var skiljelinjen ska gå mellan det apotek och farmaceuter ska göra och det läkare och sjukvård ska göra. Det skrivs om att farmaceuter på sjukhus har motbevisat läkares initiala skepsis och beskrivs ha en självklar roll på sjukhus även i framtiden.

Nyckelord: Farmaceut, yrkesroll, profession, apotek, media.

Innehåll

1. Introduktion	1
1.1 Apotekens roll i samhället.....	1
1.2 Farmaceutens roll i samhället.....	1
1.3 Förändringar som har skett i Sverige	2
1.3.1 Omreglering av apoteksmarknaden	2
1.3.2 Utbytbara läkemedel.....	3
1.3.3 Apotekstjänster.....	3
1.3.4 Farmaceuter på sjukhus	4
1.4 Internationell utblick	4
1.5 Medias centrala roll	5
2. Syfte.....	5
3. Metod	5
4. Resultat	7
4.1 Apotekare/Receptarie	7
4.1.1 Farmaceutens roll.....	8
4.1.2 Farmaceutisk rådgivning.....	8
4.2 Relationen mellan apotek och sjukvård.....	9
4.2.1 Samarbete mellan apotek och sjukvård	9
4.2.2 Avlastning av sjukvården.....	10
4.3 Farmaceut på sjukhus.....	10
4.3.1 Apotekare på sjukhus.....	10
4.3.2 Receptarie på sjukhus	11
4.4 Apoteksreform	12
4.4.1 Negativa uppfattningar	12
4.4.2 Positiva uppfattningar.....	13
4.5 Apotekstjänster.....	13
4.5.1 Ordinarie apotekstjänster	13
4.5.2 Digitala tjänster.....	14
4.6 Övrigt	14
5. Diskussion	15
5.1 Farmaceutens slits mellan olika roller.....	16
5.2 Relationen öppenvårdsapotek och sjukvård	17
5.3 Farmaceuten visar sin nytta.....	17
5.4 Begränsningar.....	18
6. Slutsats.....	18
7. Tack.....	18
Litteraturförteckning	19
Bilaga 1.	23

1. Introduktion

1.1 Apotekens roll i samhället

En tillbakablick i apotekens historia visar att ett stort skifte av fokus har ägt rum. Ursprungligen tillverkades läkemedel på apoteken men idag förekommer det knappt. Det var under 1800 talet som denna förändring mycket sakta började ta form och under detta århundrade som farmacin förvandlades från konst till vetenskap och stora upptäckter såsom isolering av morfin och syntesen av salicylsyra ägde rum. Läkemedelsindustrin hade sin början under tidigt 1800 tal och uppkom då apotekare även började sälja läkemedel till intresserade kollegor genom att tillverka mer av ett preparat än vad som behövdes till det egna apoteket. Utbudet i sortiment ökade ganska snart och på detta blygsamma sätt har läkemedelsindustrin sin begynnelse. (1)

I början av 1900 talet fanns 322 apotek i Sverige. Apotekarens största och viktigaste uppgift var då som nu att expediera de recept som skrivits av läkare, tandläkare och veterinärer. De läkemedel som expedierades i början av 1900 talet skulle nästan alltid tillredas på apoteken men successivt började fabriksberedda läkemedel att användas, något som nu helt dominerar i recepturen. (1)

Om fokus på apoteken tidigare låg på beredning av läkemedel är den idag i särklass viktigaste uppgiften för apoteken att ge rådgivning, utöver att tillhandahålla läkemedel. Idag är definitionen av ett apotek enligt läkemedelsverket "En enhet för detaljhandel med läkemedel med farmaceutisk bemanning under öppethållandet" (2). I slutet av december 2015 fanns 1358 öppenvårdsapotek i Sverige (3). För en person som drabbas av sjukdom är apoteket ofta den första och sista länken i vårdkedjan. Apoteken, som är en del av den svenska hälso- och sjukvården, har som uppgift att ge rådgivning och säkerställa att rätt läkemedel kommer till rätt person. De ansvarar även för en god läkemedelsförsörjning landet runt (4).

Cirka 300 000 personer besöker dagligen något av öppenvårdsapoteken i landet och det finns ingen länk i vårdkedjan som möter fler patienter än apoteken. Farmaceuterna står för det sista mötet med patienterna innan de själva får det fulla ansvaret över läkemedelsanvändningen. Därför spelar apoteken en viktig roll för korrekt och ansvarsfull och korrekt läkemedelsanvändning. Cirka 84 miljoner recept expedierades under 2015 och det stora antalet visar på vad apoteken bidrar med i vårdkedjan. Samtidigt som ett stort antal recept ska expedieras, ska det också säkerställas att rätt läkemedel kommer till rätt patient, för rätt ändamål, samt att patienten får korrekt information om hur de ska använda läkemedlet. (3)

En viktig uppgift som apoteken har är att avlasta primärvården genom att fånga upp patienter som lider av lindrigare åkommor som kan behandlas med de egenvårdsprodukter som finns tillgängliga på apoteken. I framtiden antas det att apoteken kommer att kunna avlasta primärvården ytterligare genom att erbjuda nya tjänster. Tjänster som idag erbjuds på olika apotek landet runt är tester och prov av olika slag. Dessa kan vara blodtrycksmätning, blodsockerkontroll och allergitester. Enligt Sveriges apoteksförening har apoteken en stor framtidspotential då det inte finns någon annan i vårdkedjan som har så stor läkemedelskunskap som farmaceuterna. Till skillnad från läkaren kan farmaceuten se patientens hela läkemedelslista om de finns med i det elektroniska receptregistret. Detta möjliggör för farmaceuten att göra en värdering över patientens hela läkemedelsanvändning och bidra till att förbättra den. (4)

1.2 Farmaceutens roll i samhället

En internationell jämförelse visar att svenska apotek har en hög andel högskoleutbildade farmaceuter (5). Med farmaceut anses enligt läkemedelsverkets föreskrifter, den som är

behörig att utöva yrke som apotekare eller receptarie (6). Av föreskrifterna framgår att endast den som har legitimation för yrket eller som särskilt förordnats att utöva yrket är behörig att utöva det. Det framgår också att endast en farmaceut får färdigställa förordnade läkemedel och teknisk sprit för utlämnande. För att få legitimation som apotekare respektive receptarie krävs apotekare respektive receptarieexamen. Enligt examensordningen utgör receptarieexamen en examen på grundnivå om 180 högskolepoäng vilket motsvarar 3 års heltidsstudier. Apotekarexamen är en examen på avancerad nivå om 300 högskolepoäng vilket motsvarar 5 års heltidsstudier (7).

Farmaceuterna är läkemedelsexpert som finns där läkemedel utvecklas, behandlas och används (8). Det är ett vårdyrke som har till ansvar att säkerställa en säker, effektiv och rationell läkemedelsanvändning. Eftersom farmaceuternas fokus skiftat från produkt till patient har en allt mer patientcentrerad verksamhet utvecklats. Detta har bidragit till en utveckling av konceptet "farmaceutisk omsorg" som innebär en förbättring av patientens läkemedelsanvändning som skall bidra till en bättre livskvalité och hälsa. Farmaceuten spelar en viktig roll då de har en skyldighet att stödja en ansvarsfull självmedicinering samt ge råd och uppmuntran för att patienten ska upprätthålla en god hälsa. Farmaceuten ska även ha kännedom om när kunden måste hänvisas till primärvården (9).

Huvudprocessen som sker på apotek är receptprocessen. Utvecklingen under de senaste decennierna har bidragit till att den farmaceutiska kompetensen används på ett nytt sätt. Idag är den kommunikativa kompetensen mycket nödvändig då en stor del av receptprocessen handlar om en professionell kommunikation med kunden. Målet är att expediera receptet på ett säkert sätt och stödja god läkemedelsanvändning. Det som skiljer apoteket från annan detaljhandel är mötet med en profession. Genom att farmaceuter uppfyller kraven för en profession kan de tala med större sakkunnighet i frågor som rör läkemedel. Detta blir viktigt då kundens upplevelse i samband med apoteksbesöket kommer att påverka kundens framtida syn på det enskilda apoteket och på apotekskonceptet i allmänhet. Mötet med farmaceuten är viktigt för att värna om patientsäkerheten och en rationell läkemedelsanvändning, i en tid då fler läkemedel blir receptfria. (10)

Regeringen beslutade år 2015 att göra en granskning över apoteksmarknaden. Syftet med denna var att höja kvalitén och patientsäkerheten på apoteksmarknaden. Målet skulle vara att nå en jämlik, säker och effektiv läkemedelsförsörjning och en apoteksmarknad med bra tillgänglighet och service (11). I en proposition till riksdagen har apoteksmarknadsutredningen lagt förslag för att höja säkerheten och kvalitén på apoteksmarknaden. Dessa förslag handlar om att grunduppdraget för apoteken ska förtydligas genom att läkemedel och läkemedelsanvändning skall vara i fokus och inte annan försäljning. Förslaget omfattar huvudregeln om att endast farmaceut får ge rådgivning och information. Förslaget innefattar även att apotekspersonal bör ges den kompetensutveckling som krävs för att öka kvaliteten och säkerheten på apoteken (12). Farmaceuter ser sig själva idag som överkvalificerade för deras nuvarande uppgifter och önskar en mer patientorienterad roll. Svenska farmaceuter verkar ha antagit en passiv roll gällande rollutveckling och lämnat över ansvaret på andra, främst på deras arbetsgivare (13).

1.3 Förändringar som har skett i Sverige

1.3.1 Omreglering av apoteksmarknaden

Från år 1970 tills 2009 hade det statliga Apoteket AB ensamrätt att bedriva detaljhandel med läkemedel till konsument. Apoteksmarknaden omreglerades bland annat för att det bedömdes att apotekens roll i folkhälsoarbetet behövde synliggöras, öka tillgängligheten ökas samt minska läkemedelsrelaterad sjuklighet och kostnader. Det ansågs viktigt att

apoteken stimuleras till att tävla för att uppnå goda hälsofrämjande insatser (14). Syftet med omregleringen var också att apoteken skulle stimuleras till att ta fram nya farmaceutiska tjänster (15).

Den första juli 2009 omreglerades apoteksmarkanden och den resulterade i att fler aktörer än det statliga Apoteket AB kunde bedriva apoteksverksamhet. Den första tiden låg det största fokuset för nya aktörer att etablera sig på marknaden (4). Den första juli 2009 förlorade Apoteket AB även sin rätt att sköta den nationella läkemedelsupplysningen då Läkemedelsverket fick ta över det ansvaret (16). Sedan omregleringen hade 463 nya apotek öppnat fram 2016 vilket innebär en ökning på 50 procent. Dock är antalet apotek oförändrad i kategorin glesbygdskommuner (3). Under Apoteket AB:s monopoltid var det inte lika viktigt att farmaceuterna på apoteken var legitimerade, men 1999 återinfördes kravet på att endast en legitimerad farmaceut får expediera recept. Under omregleringen bedömdes legitimationen som väsentlig för att säkerställa tillräcklig kompetens och för möjligheten att utöva tillsyn på individnivå (10). Som ett sätt att öka tillgängligheten på läkemedel blev den fråga och med den första november 2009 även tillåtet att sälja vissa receptfria läkemedel på andra platser än apotek. De vanligaste platserna som erbjuder försäljning av receptfria läkemedel är varuhus och livsmedelsbutiker. Den som önskar tillåtelse att göra detta är skyldig att anmäla det till Läkemedelsverket. De flesta läkemedel som säljs på andra ställen än apotek är i huvudsak smärtstillande läkemedel och nässprayer men det föreligger inget krav på försäljningsställena att tillhandahålla dessa läkemedel (17).

1.3.2 Utbytbara läkemedel

Apoteken är sedan år 2002 skyldiga att byta ut ett förskrivet läkemedel till ett likvärdigt läkemedel med lägsta pris. Generikautbytet gäller endast läkemedel som ingår i läkemedelsförmånen. Det är Tandvårds och läkemedelsförmånsverket (TLV) som beslutar vilka läkemedel som för ingår i läkemedelsförmånen och hur mycket de ska kosta. Läkemedelsföretag måste skicka in en ansökan om de vill att deras läkemedel ska ingå i läkemedelsförmånen. Läkemedelsverket bestämmer vilka läkemedel som är utbytbara mot varandra och en enskild bedömning görs för varje läkemedel. Om de ska klassas som likvärdiga behöver de ha samma verksamma ämne, styrka, beredningsform samt vara terapeutiskt ekvivalenta. Ett utbytbart läkemedel kan ha ett annat namn och utseende på förpackningen vilket kan orsaka förvirring hos vissa patienter (18). Således behöver både förskrivare och farmaceut ta ställning till utbytet med hänsyn till den enskilde patienten. Farmaceuten kan motsätta sig ett utbyte om utformningen av förpackningen eller själva utbytet kan orsaka problem med läkemedelsanvändningen hos patienten (19). Patienten kan också själv motsätta sig ett utbyte och får därmed betala mellanskillnaden mellan det billigaste utbytbara läkemedlet och det förskrivna läkemedlet (20).

1.3.3 Apotekstjänster

Apotekstjänster är inte något nytt som har tillkommit efter omregleringen av apoteksmarknaden utan redan innan omregleringen erbjöd Apoteket AB ett fåtal tjänster. Dessa var bokad läkemedelsrådgivning som var en gratistjänst, blodtryckskontroll och hälsocoach som var betaltjänster. Nya apotekstjänster har kunnat erbjudas efter omregleringen som tex allergitester, blodsockerkontroller och tjänster för viktminskning och rökavvänjning (17). Apoteksföreningen i Norge skriver att Sverige inspireras av Norges apotekstjänster och vill använda sig av Norges erfarenheter för att utveckla liknande tjänster i Sverige. Tjänsterna det syftas på är inhalationsvägledning för astma och kol patienter och medicinstart (21). Medicinstart går ut på att farmaceuten ger standardiserad rådgivning och två uppföljningssamtal till patienter med kroniska sjukdomar (22).

År 2013 fick Läkemedelsverket i uppdrag att ta fram och utvärdera en försöksverksamhet med strukturerade läkemedelssamtal på apotek. Projekten i Norge har bland andra varit ett underlag för läkemedelsverkets studie. Läkemedelsverket genomförde en begränsad variant av strukturerade läkemedelssamtal som skiljer sig från receptexpeditionen och

tidigare samtalstjänster som nämnts ovan genom att samtalen skedde på en bokad tid, att samtalen utfördes på ett strukturerat sätt där samtalets innehåll dokumenterades och att ytterligare uppföljningssamtal bokades. Resultatet visade att både farmaceuter och patienter som deltog ansåg att samtalen bidrog till en bättre läkemedelsanvändning. I resultatet framkom även att samtalen skulle underlättas via samarbete med förskrivare samt om apotek hade ett enskilt utrymme där samtalen kunde ske. (15)

En av apoteksmarknadsutredningens huvudrubriker var ”Forskning, utveckling och farmaceutiska tjänster”. En bedömning som utredningen gjorde angående apotekstjänster är att de borde påskyndas. En anledning till det är att den dåvarande och den nuvarande regeringen anser att farmaceuter är en kvalificerad resurs som bör utnyttjas bättre för läkemedelsanvändningen och folkhälsoarbetet. Trots att flertalet apoteksaktörer redan bedriver olika apotekstjänster har ingen apoteksaktör hittills tagit fram evidens för någon apotekstjänst. Enligt utredningen krävs det mer genomgripande försök samt utvärdering av metoder för att föreslå en farmaceutisk tjänst som kan bedrivas på apotek och finansieras offentligt. Utredningen bedömde att TLV är den myndighet som är mest lämpad för ett sådant uppdrag. Utredningen gjorde bedömningen att det inom gällande regelverk finns relativt stora möjligheter att initiera apotekstjänster där kontakt med förskrivare inte behövs. Det är även inget som hindrar att en farmaceutisk tjänst utformas så att den utförs i kontakt med förskrivaren men då är en av förutsättningarna att apoteken är positiva till att vilja göra de investeringar som krävs i IT-systemen och utbildning av personal. Utredningens förslag är därför att TLV ska få i uppdrag av regeringen att initiera och utvärdera en försöksverksamhet om en farmaceutisk tjänst på öppenvårdsapotek. (11)

1.3.4 Farmaceuter på sjukhus

Mellan år 2011 och 2016 mer än tredubblades antalet kliniska farmaceuter i Sverige (23). Definitionen på klinisk farmaci är ”De aktiviteter och den service som farmaceuten i vårdteamet bidrar med för att utveckla och främja en rationell och ändamålsenlig läkemedelsanvändning”. Syftet med klinisk farmaci är att arbeta rådgivande, organiserat och etiskt med läkemedelsfrågor tillsammans med vårdteamet och patient samt att fokusera på att lösa och förhindra läkemedelsrelaterade problem (24). Studier visar att nyttorna med klinisk farmaci är stora då det leder till färre sjukhusbesök, färre besök på akutmottagning samt färre återinläggningar på sjukhus (25).

1.4 Internationell utblick

Farmaceuter representerar den tredje största hälso-och sjukvårdsgruppen i världen. Majoriteten av dem arbetar på apotek, sjukhus eller andra vårdinrättningar medan en liten andel arbetar inom läkemedelsindustrin. Antalet examinerade farmaceuter ökar världen över i ett försök att möta den efterfrågan som finns. Bristen på farmaceuter har tillskrivits den ökade förskrivningen av läkemedel; en åldrande befolkning som lever längre; större administrativa krav; den förändrade rollen av farmaceuter samt den ökande andelen kvinnor i professionen då de är mindre benägna att arbeta heltid. Även om olika nationella arbetsmarknadsundersökningar för att studera den farmaceutiska arbetsstyrkan har gjorts, finns få eller inga internationella uppgifter publicerade (26). I Sverige saknas liknande arbetsmarknadsundersökningar.

År 2015 släppte Midwest Pharmacy Workforce Research Consortium sin senaste rapport vars syfte var att samla information om demografiska skillnader, arbetsinsats och Quality of life (QOL) på den farmaceutiska arbetsstyrkan i USA under 2014. Resultatet kunde jämföras med tidigare rapporter och även avslöja viktiga mönster och relationer som kommer att vara till nytta vid beslutsfattande om den framtida farmaceutiska arbetskraften. Det som kom fram i rapporten var att professionen lever i en dynamisk tid för tillfället. Det har setts ett skifte från ett manligt dominerat yrke till ett kvinnligt. Flertalet farmaceuter rapporterade att deras apotek erbjuder direkta patientvårdstjänster. Det antas att antalet tillfällen för farmaceuter att anta nya roller kommer öka då en

alltmer sammanhållen och patientcentrerad vård utvecklas. Dock har ökningen av nya tjänster och nya roller bidragit till jobbstress och missnöje hos farmaceuterna. Det anses viktigt att sprida den farmaceutiska kapaciteten på ett sätt som uppfyller kraven på de nya servicemodellerna nu när förändringar i yrkesrollen sker. (27)

I november 2016 hölls en utbildningskonferens i Nanjing, Kina, av den globala farmaceutfederationen International Pharmaceutical Federation (FIP) för att skapa en global vision för en global arbetsstyrka. Målet var att genom dialog och samförstånd med beslutsfattare, utbildningsledare och tillsynsmyndigheter få fram hur den farmaceutiska arbetsstyrkans kompetens kan säkerställas genom utbildning (28). För första gången presenterades 13 globala mål med syfte att säkerställa att den globala arbetsstyrkan har utbildning för att kunna möta de förändrade vårdbehoven. Mål 1–3 handlar om utbildningsfrågor och berör akademisk kapacitet, grundläggande yrkesträning och tidig karriärutveckling samt kvalitetssäkring. Mål 4–8 fokuserar på professionell utveckling och adresserar bland annat specialistutveckling, kompetensutveckling och ledarskapsutveckling. Resterande punkter fokuserar på systemnivå och berör policyutveckling, statlig strategi samt planering och övervakningssystem. Enligt arbets samordnare, Ian Bates, kan målen användas för påtryckningar vid förhandlingar med regeringar och han tror att målen kan komma till användning för länder världen över (29) (30).

1.5 Medias centrala roll

En viktig faktor som har en central roll i hur vi uppfattar en händelse är hur det framställs i media (31). Medietekniken bestämmer innehållet och innehållet bestämmer samhällsbilderna (32). Alltså är det viktigt att veta hur farmaceuter och deras roll framställs i media eftersom det kommer att påverka och bestämma samhällsbilden av dem vilket har betydelse för professionen.

2. Syfte

Syftet är att göra en analys av hur farmaceuters roll och framtid inom hälso- och sjukvården speglas i media under perioden 2013–2017.

Följande frågeställningar användes för att uppfylla detta syfte:
Vilka uppfattningar om farmaceuter fanns i media?
Vad skrivs om farmaceutisk verksamhet i media?
I vilken typ av media skrivs det om farmaceuter?

3. Metod

Metoden som har använts är en kvalitativ innehållsanalys med fördefinierade kategorier (33). Sökningar gjordes i databasen Mediearkivet (Retriever) under början av januari 2018. Retriever är en sökmotor som innehåller över 100 miljoner artiklar från press och Internet. (www.retriever.se) Sökorden "apotek", "apotekare", "receptarie", "framtid", "apotekstjänster", "farmaceut", "farmaceut", "profession", "utveckling", "yrke", "yrkesroll", "kompetens". "generika", "apoteksreform", "omreglering" användes enskilt eller i olika kombinationer vid sökning. Kategorier skapades baserat på litteraturen och i diskussion med handledare och apotekaren Thony Björk som varit omvärldsanalytiker på Apoteket AB samt arbetet med professionsfrågor inom Apotekarsocieteten. De sex fördefinierade huvudkategorier som valdes är; "apotekare/receptarie", "farmaceut på sjukhus", "apotek - sjukvårdsrelation", "apotekstjänster", "apoteksreform", "övrigt".

De artiklar som valdes ut för att vara med i studien var artiklar som hade fokus på framtiden vad gäller apotekens roll i hälso- och sjukvård och farmaceutens betydelse i detta. Lämpliga artiklar valdes ut primärt efter titelns innehåll och sekundärt efter innehållet i artiklarna och samlades under någon eller flera (ifall de hade ett innehåll som täckte flera områden) av de fördefinierade huvudkategorierna. När resultatet bearbetades upptäcktes dubbelträffar som berodde på sökmetod (där tidskriften och artikeln var identiska) och dubbelträffar som berodde på innehållsdubbletter (samma artikel publicerad i olika tidskrifter). Artiklar med unika texter men baserade på samma "händelse" har inte betraktats som dubbelträffar. När antalet specifika träffar har redogjorts har dubbelträffar beroende på sökmetod exkluderats. När antalet specifika träffar på innehåll har redogjorts så har både dubbelträffar beroende på sökmetod och innehåll exkluderats.

En kvantitativ redogörelse gjordes för antalet artiklar som ingick i varje huvudkategori. När varje huvudkategori analyserades definierades underkategorier, vilka definierades utifrån innehållet i materialet i kombination med teorin.

Kategoriseringen tillät att en artikel placerades i flera olika kategorier om innehållet berörde flera av de fördefinierade kategorierna.

4. Resultat

Totalt identifierades 178 träffar i sökningen med hjälp av sökorden och bland dessa identifierades 141 unika träffar (se bilaga 1). I två fall var det exakt samma artikel som publicerats i två olika källor så det slutgiltiga antalet artiklar som inkluderades var 139 (tabell 1).

Tabell 1. Översikt över antalet artikelträffar.

Totalt antal träffar	178
Antal dubbelträffar beroende på sökmetod (samma tidskrift och artikel)	37
Specifika träffar (efter korrigerings för dubbelträffar beroende på sökmetod)	141
Antalet innehållsdubletter (samma artikel publicerad i flera olika tidskrifter)	2
Antalet inkluderade träffar (specifika träffar på innehåll)	139

Efter kategoriseringen av artiklarna i huvudkategorier definierades också underkategorier vilka visas i tabell 2.

Tabell 2. Översikt över de fördefinierade huvudkategorierna och underkategorierna. Under övrigt behandlades användning av robotar på apotek, utbildningarna till farmaceut och marknadsföring av farmaceutisk kompetens.

Huvudkategori	Underkategorier	Antal artiklar
Apotekare/Receptarie	Farmaceutens roll Farmaceutisk rådgivning	52
Apotek-sjukvårdsrelation	Samarbete mellan apotek och sjukvård Avlastning av sjukvården	29
Farmaceut på sjukhus	Apotekare på sjukhus Receptarie på sjukhus	31
Apoteksreform	Negativa uppfattningar Positiva uppfattningar	21
Apotekstjänster	Ordinarie apotekstjänster Digitala apotekstjänster	57
Övrigt	---	6

4.1 Apotekare/Receptarie

Tabell 3. Översikt över fördelning av artiklar beroende på var de publicerats inom huvudkategorin apotekare/receptarie.

Apotekare/ receptarie	
Totalt antal artiklar	52
Fackpress farmaci	29
Fackpress annat	5
Dagspress nationellt	2
Dagspress lokalt	10
Digitala nyhetssidor	6

Inom kategorin Apotekare och receptarier kategoriserades artiklar som på ett direkt sätt tar upp apotekare och/eller receptarier och deras roll och betydelse. När artiklarna under denna kategori bearbetades definierades två underkategorier: farmaceutens roll samt farmaceutisk rådgivning. Detta då de flesta artiklarna under denna kategori behandlade det ena eller det andra ämnet.

4.1.1 Farmaceutens roll

Problemen som uppkommer när ett yrke är allmänt okänt tas upp inom denna kategori. Flertalet artiklar tar upp behovet av att apotekens och farmaceutens roll inom hälso- och sjukvården behöver förtydligas. Innehållet i artiklarna visar på att det är relativt okänt ute i samhället vad en farmaceut är och vad skillnaden mellan en apotekare och receptarie är. Den negativa konsekvensen till detta blir, enligt det som skrivs i artiklarna, att farmaceuter inte bjuds in i debatten i media när läkemedelsfrågor och farmaceutens roll debatteras. Istället bjuder media in läkare och barnmorskor för att ta dessa debatter i det offentliga rummet. En uppmaning som kan hittas i denna kategori av artiklar är att farmaceuter ska ta chansen att synas och kliva fram för att ta plats i sin yrkesroll. Någoting som tas upp i positiva ordalag är att Socialstyrelsen kommit ut med en handbok om vem som får göra vad i hälso- och sjukvård samt tandvård och däri förtydligas farmaceutens roll. Farmaceuten beskrivs som den som i första hand bör ge information och rådgivning om läkemedel och att det är till apoteken som patienter bör vända sig för lättare åtkomst innan de söker vård. Om detta skulle förverkligas nämns det att det skulle göra apoteken till den första länken i vårdkedjan.

Farmaceuter framför att de vill ses som ett komplement till vården samt att de vill samverka med andra yrkeskategorier och att de inte försöker ersätta andra yrkeskategorier såsom läkare eller sjuksköterska. Vidare tas det upp att vägen att gå för farmaceuter för att stärka sin profession är att i framtiden erbjuda nya tjänster på apotek som har en direktkoppling till läkemedel eftersom det finns ett behov och ett stort kunskapshål att fylla inom det området. Farmaceuter beskrivs som den profession som kan tillgodose det behovet då de är specialister på läkemedel. I vissa artiklar avråds ifrån att börja erbjuda medicintekniska tjänster eftersom det då finns en risk för deprofessionalisering och att farmaceuter i framtiden kan ses som en light-version av sjuksköterskor.

Artiklarna tar också upp ämnet att den farmaceutiska kåren är felplacerad då de främst behövs inom primärvården och slutenvården eftersom det är där som de allra mesta sjuka patienterna med läkemedelsrelaterade problemen finns och inte på apoteken där relativt friska patienter kommer. En annan artikel inom denna kategori beskriver att de farmaceuter som har gått från att arbeta på apotek till att börja jobba på sjukhus känner att deras yrkesroll är mycket mer svårdefinierad och flytande. Det beskrivs att farmaceuter upplever att kunskapen om farmaceuter är förvånandevis låg bland sjukhuspersonal och att de tappat räkningen på hur ofta de får förklara vad en farmaceut gör samt hur många år de har studerat. Farmaceuter inom vården kämpar för att hitta sin plats i vårdkedjan men de möts också av nyfikenhet och uppskattning då de avlaster vården och bidrar till högre patientsäkerhet.

4.1.2 Farmaceutisk rådgivning

Farmaceutisk rådgivning tas upp inom denna kategori och beskrivs som någoting som är ytterst nödvändigt och som någoting som bör utvecklas och förstärkas. Därför beskrivs den nya apoteksutredningen, som lämnade över sitt betänkande till regeringen i mars 2017, mycket positiv då den vill stärka farmaceuters och apotekens roll i vårdkedjan. Ett av förslagen i utredningen nämns vara att endast utbildad personal skulle få ge rådgivning till patienter på apoteken. Detta då det anses höja säkerheten och kvalitén på apoteken. Dagens verklighet beskrivs som att apotekskunden tror att det är en apotekare eller receptarie den träffar men att det inte alltid är så. Förslaget beskrivs ha väckt både positiva och negativa reaktioner. De positiva reaktionerna beskrivs vara att förslaget förstärker farmaceutens roll och gynnar patienterna men de flesta apotekskedjor beskrivs

ha avvisat förslaget. De negativa reaktionerna nämns vara att köerna skulle öka och att vissa apotek skulle ha svårt att hålla öppet och eventuellt tvingas stänga.

Flertalet artiklar påpekar att en god farmaceutisk rådgivning skulle ge mycken vinst till samhället dock framställs vinsten i pengar mycket olika. I vissa artiklar nämns att vinsten i kronor skulle vara miljoner medan i andra skulle vinsten handla om miljarder kronor. Felaktig användning av läkemedel beskrivs genomgående kosta samhället mycket pengar och medför lidande för många människor då det anges att vara den största anledningen till att människor läggs in i Sverige. Lösningen till detta nämns vara mer farmaceutisk rådgivning och vissa apotekskedjor framställs som medvetna om detta. En apotekskedja beskrivs ha startat uppdrag där farmaceuter ökar fokus på rådgivning.. Detta bedöms dock inte räcka till och därför understryks att för att angripa problemet på riktigt bör ansvariga politiker se till att apoteken får möjlighet att avsätta mer tid och resurser på läkemedelsrådgivning. Det arbete som farmaceuten gör på apoteken, genom bl.a. korrigeringen av recept, beskrivs att vara någonting som sällan får någon uppmärksamhet men det framställs som att sjukvården skulle kollapsa om inte farmaceuter utförde detta arbete.

4.2 Relationen mellan apotek och sjukvård

Tabell 4. Fördelning av artiklar beroende på var de publicerats inom huvudkategorin apotek-sjukvårdsrelation.

Apotek-sjukvårdsrelation	
Totalt	29
Fackpress farmaci	22
Fackpress annat	1
Dagspress nationellt	1
Dagspress lokalt	5
Digitala nyhetssidor	0

Under denna kategori placerades artiklar som handlade om relationen mellan apotek och sjukvård.. I princip återkommer två teman inom denna kategori och det är samarbetet mellan apotek och sjukvård samt hur apoteken kan avlasta sjukvården.

4.2.1 Samarbete mellan apotek och sjukvård

Stiftelsen nätverk för läkemedelsepidemiologi beskrivs ha drivit ett projekt under år 2016 för ett ökat samarbete mellan apotek och sjukvård. De menar att de har sett att det saknas en helhetsbild vad gäller roller och ansvar för apotek och förskrivare och att det finns en oförståelse mellan yrkesgrupperna för varandras uppdrag. Relationen mellan apotek och sjukvård beskrivs att ha ett grundproblem då farmaceuter och förskrivare inte har något smidigt sätt att kommunicera med varandra förutom via telefon. Eftersom Sverige benämns vara världsledande inom e-recept anses det vara märkligt att vi inte har kommit längre. Det skrivs om förslag om en integrerad chatt-funktion mellan förskrivare och farmaceut för att snabbt lösa situationer som uppstår vilket skulle knyta apoteksfarmacin närmare vården och vara nödvändig för patientsäkerheten.

Farmaceuter beskrivs vara en viktig pusselbit i vårdkedjan då de har en specifik kunskap om läkemedel och därför kompletterar läkare, sjuksköterskor och övrig vårdpersonal. En bättre samverkan med vårdpersonal är det som bedöms behövas för att farmaceuters kunskap ska utnyttjas bättre. Någonting som anses ha försämrat samverkansmöjligheter mellan apotek och sjukvård är det ökade antalet aktörer. Detta på grund av att apotekens vinstinriktade intressen har ökat och intresset för att närma sig hälso- och sjukvården överskuggats av detta. En artikel tar upp en studie som gjordes i Umeå som visade att 1/3

av förskrivarna är positiva till en ökad samverkan med farmaceuter. Förskrivare beskrivs även vara positiva till att farmaceuter utför olika kontrollfunktioner dock inte monitorering av patienters hälsa. Enligt en annan studie som beskrivs ha gjorts i Umeå menade 63% av de tillfrågade farmaceuterna att patienterna inte fått tillräcklig information om läkemedel av sin förskrivare. De svarande delade även åsikten om att ett elektroniskt system för utbyte av information behövs mellan apotek och sjukvård. Globalt sett förutspås apoteken få en alltmer central roll inom sjukvården då de bästa förutsättningarna för en sådan förändring finns nu. Förutsättningarna beskrivs vara den ekonomiska och demografiska utvecklingen, förändringar i vårdstrukturer, ny teknik samt ökande patientmakt. Det antas att farmaceuter kommer att uppmärksammas för deras arbete som en del av hälso-och sjukvården.

4.2.2 Avlastning av sjukvården

Apotekens tillgänglighet och kompetens beskrivs kunna avlasta primärvården och även minska samhällets kostnader. Områden där det anses att apoteken skulle kunna bidra med mer är fördjupade läkemedessamtal, vaccinationer och hälsorådgivning. I en artikel refereras ett arbete om utförts av läkarförbundet, att 13 procent av alla läkarbesök i primärvården hade kunnat hanteras på apoteksnivå. Detta skulle motsvara 3,3 miljarder kronor. I en annan artikel beskrivs Sveriges apoteksförening ha bedrivit en kampanj under hösten 2016 tillsammans med de forskande läkemedelsföretagen (Lif) för att apotek ska ses som en del av vårdkedjan. Med kampanjen ville de få ut informationen om att patienter bör vända sig till apoteken i första hand om råd istället för att uppsöka vården. På så sätt beskrivs apoteken bli en första del i vårdkedjan och därmed en avlastning för vården. Syftet med kampanjen nämns vara att synliggöra apotekens kompetens.

Primärvården beskrivs många gånger ha för dålig tillgänglighet vilket leder till att patienter söker sig till landets akutmottagningar för åkommor som inte är akuta men som anses vara det enda alternativet till att få snabb vård även på obekväma tider. Apoteken och dess högtbildade personal nämns vara en viktig men outnyttjad resurs som skulle kunna avlasta primärvården och akuten. På så sätt kan vårdinsatser riktas till de som behöver det som mest, men för att detta skall ske måste apotekens roll i vårdkedjan förstärkas.

4.3 Farmaceut på sjukhus

Tabell 5. Översikt över fördelning av artiklar beroende på var de publicerats inom huvudkategorin farmaceut på sjukhus.

Farmaceut på sjukhus	
Totalt	31
Fackpress farmaci	12
Fackpress annat	5
Dagspress nationellt	1
Dagspress lokalt	10
Digitala nyhetssidor	3

Under denna kategori hamnade artiklar som handlade om farmaceuter på sjukhus och i artiklarna kunde två teman inom denna kategori urskiljas och det var apotekare på sjukhus samt receptarie på sjukhus.

4.3.1 Apotekare på sjukhus

Farmaceuter på sjukhus beskrivs genomgående som någonting positivt och något som behövs. Det hävdas att farmaceutyrket utvecklas snabbt inom offentlig sektor och att nya

yrkesroller håller på att ta form. En ny yrkesroll beskrivs att vara iordningställande farmaceut på sjukhusavdelning. Det påstås att det inte finns en brist på vårdpersonal utan problemet ligger i att läkare och sjuksköterskor även måste sköta andra uppgifter som egentligen inte hör till deras arbetsområden. Det beskrivs som att vården skulle fungera bättre ifall varje profession får arbeta med det som hör till deras arbetsområden. Farmaceuten beskrivs ha en given plats i vården för att sköta den omfattande läkemedelshanteringen då det framställs som omänskligt att kräva att läkare och sjuksköterskor bör ha kontroll på den stora samling av läkemedel som finns att tillgå. Inom denna kategori skrivs det om ett tvåårigt projekt inom Stockholms läns landsting där det anställdes apotekare på vårdcentraler för att finnas som stöd i läkemedelsgenomgångar. Utvärderingen av projektet visade att läkare som initialt var skeptiska till vad apotekare skulle kunna bidra med ändrade uppfattning samt att majoriteten av läkarna önskade en fortsatt tillgång till apotekarstöd. Projektet gav mersmak och beskrivs som ett underlag för en möjlig ”Stockholmsmodell” för apotekare på sjukhus.

Det skrivs om förslag att apotekare ska tas in för läkemedelsgenomgångar av äldre för att undvika felaktig läkemedelsbehandling då detta kostar samhället miljarder. Detta förslag har lagts i Trollhättan som nämns ligga i botten på mätningarna vid nationella jämförelser. Det motiveras med att det skulle minska omsorgsbehovet av äldre och förbättra deras livskvalité.

I artiklarna tas det även upp att alla som deltar inom vårdkedjan måste arbeta tillsammans för en sömlös vård för patienterna så att trygga vårdövergångar sker. Det nämns att patienten inte bryr sig om hur mycket vårdpersonalen kan om ett ämne förrän de gemensamt visar att de bryr sig om hur patienten mår och vilket resultat de får av sin behandling. Det skrivs om att ifall alla i vårdteamet har patientsäkerheten för ögonen så blir det ganska enkelt för alla i vårdteamet att se sin roll.

Det beskrivs som idealiskt om primärvården skulle få koncentrera sig på att ställa diagnos i första hand och låta apotekare hjälpa till med läkemedelsbehandlingen. Trots att apotekare kan optimera behandlingen beskrivs det att de inte alltid får den möjligheten. Det framkommer i artiklarna att det vore mer effektivt om apotekare och läkare utbyter kunskaper med varandra istället för att låsa sig fast i gamla arbetssätt på grund av att de har olika professioner.

Det skrivs om att det har införts en utskrivningshjälp av äldre på Akademiska sjukhuset i Uppsala. Detta gjordes efter att de flesta fel och risker som rapporterades från korttidsboenden i Uppsala kommun handlade om felaktig läkemedelsanvändning. När en patient skrivs ut får den först besök av en apotekare som går igenom läkemedelslistan. Utskrivningshjälpen beskrivs i positiva ordalag och nämns ha minskat felmedicineringen kraftigt efter att den infördes. På grund av detta nämns det att försöket har permanentats och att den i framtiden kommer gälla alla patienter som skrivs ut till korttidsboenden oavsett vilken kommun i Uppsala de bor i.

4.3.2 Receptarie på sjukhus

Även om apotekare är en alltmer erkänd yrkeskategori på svenska sjukhus skrivs det om att receptarier eftersöks allt mer. Det har upptäckts att sjukhus anställer receptarier till sjukhuskliniker i större utsträckning än tidigare. Det framgår att receptariers uppgifter på sjukhus är olik apotekarens även om överlappningar kan ske. Receptarier beskrivs ha blivit ett komplement till sjuksköterskorna när det gäller läkemedelshanteringen och behovet nämns bara öka. Under hösten 2017 uppskattades ett hundratal receptarier vara anställda av landstinget.

På Ystad lasarett har de tillsatts en receptarie på en projektjänst och hennes arbete där beskrivs som ovärderlig. Övrig vårdpersonal beskriver att receptariens arbete avlastar dem väldigt mycket på olika sätt och receptarien själv känner att hennes arbete värderas

högt. Receptarien känner även sig som en viktig del av vårdkedjan jämfört med när hon arbetade på apotek. Receptariens uppgifter nämns att vara beställning av läkemedel, påfyllning av medicinlager och rådgivning kring läkemedel.

4.4 Apoteksreformen

Tabell 6. Översikt över fördelning av artiklar beroende på var de publicerats inom huvudkategorin apoteksreform.

Apoteksreform	
Totalt	21
Fackpress farmaci	8
Fackpress annat	2
Dagspress nationellt	4
Dagspress lokalt	7
Digitala nyhetssidor	0

Under denna kategori hamnade artiklar som på ett eller annat sätt handlade om apoteksreformen. Två tydliga teman kunde urskiljas i artiklarna som handlade om apoteksreformen och det är negativa uppfattningar och positiva uppfattningar.

4.4.1 Negativa uppfattningar

Apoteket nämns vara en länk i vårdkedjan som inte får brista men i och med omregleringen av apoteksmarknaden uppkom flera problem som har sin grund i vinstmarginaler för de privata ägarna. Det skrivs om att omregleringen skulle förbättra apoteksverksamheten men att verkligheten blev annorlunda och att patientsäkerheten har äventyrats. Möjligheterna för god receptexpediering beskrivs ha försämrats, likaså tillgången till kompetensutveckling och att kundernas förtroende för apoteken har gått ner något, enligt de artiklar som tar upp detta.

Avregleringen beskrivs ha lett till hårt slimmade organisationer och tajtare bemanning. Det nämns att farmaceuter anger att de springer för att hinna och att de får hoppas att det inte kommer så många kunder när det fattas personal. Farmaceuterna anger även att de är rädda att rådgivningen blir lidande samt att de försöker minska stressen genom att börja tidigare och sluta senare utan att skriva in det som arbetstid. I och med alla nya apotek som öppnats har det blivit svårt att rekrytera personal vilket har lett till anställning av icke-behörig personal, vilket äventyrar patientsäkerheten.

Det skrivs om att apoteksmonopolets upphörande har lett till negativa konsekvenser som har försett den farmaceutiska professionen i en etisk stress. Detta då det inte går att förena ekonomiska intressen och ha individens hälsa och välbefinnande i centrum samtidigt. Detta nämns ha lett till en deprofessionalisering och till att arbetsgivare sedan avregleringen ser annorlunda på farmaceuter. Apoteken beskrivs som att de har blivit konkurrenter till den allmänna detaljhandeln och att det därför finns en uppenbar risk att kompetensutveckling inom läkemedel inte prioriteras. Något som beskrivs som negativt är att apoteken inte alltid har läkemedel hemma och att 24-timmarsregeln allt oftare brutits. Vad gäller apotek i glesbygden har det upplevts att det finns en risk för apotek i glesbygden att läggas ned efter att avtalet har gått ut ifall de inte är lönsamma. Det nämns att detta har försökts åtgärdas genom ett särskilt statsbidrag för ett försök att upprätthålla god läkemedelsförsörjning i hela landet. Ett specifikt fall där ett apotek stängdes ner i en glesbygd togs upp i flertalet artiklar och det var apoteket i Lima. Nedläggningen nämns väcka en oro att andra apotek i småorter kan gå samma öde till mötes.

4.4.2 Positiva uppfattningar

Det som nämns vara positivt med omregleringen är den ökade tillgången till apotek samt att öppettiderna har blivit generösare. Vidare beskrivs löneökningen för personalen som god i och med den konkurrens som uppstått. En ytterligare fördel, som konkurrensen bidragit till, nämns vara fler och billigare receptfria alternativ samtidigt som staten fått behålla sin prisreglering på receptläkemedel. Det beskrivs också att de nya apotekskedjorna har utvecklat nya tjänster för att underlätta för kunderna i deras läkemedelsanvändning. Det skrivs om att något som varit ett stort diskussionsämne innan avregleringen varit kötiderna men att det problemet i princip har försvunnit. Enligt en undersökning som Sifo har gjort verkar inte den stressiga miljön påverka kunder negativt då de enligt undersökningen är nöjdare än någonsin. Något som också beskrivs i positiva ordalag är möjligheten att köpa ett fåtal receptfria läkemedel i vanliga butiker.

4.5 Apotekstjänster

Tabell 7. Översikt över fördelning av artiklar beroende på var de publicerats inom huvudkategorin apotekstjänster.

Apotekstjänster	
Totalt	57
Fackpress farmaci	33
Fackpress annat	9
Dagspress nationellt	5
Dagspress lokalt	8
Digitala nyhetssidor	2

Inom denna kategori placerades artiklar som tog upp apotekstjänster av alla dess slag. Två teman som urskiljdes var ordinarie apotekstjänster och digitala apotekstjänster.

4.5.1 Ordinarie apotekstjänster

I en undersökning framgår det att svenska folket är positiva till apotekstjänster. Den mest positiva inställningen visade sig svenskar ha till läkemedelssamtal men de tycker även att tjänster så som blodtrycksmätning, hjälp att sluta röka samt allergitester hör hemma i apoteken. En sämre inställning fanns till att hälsoundersökningar görs på apotek.

På frågan om vad apotekstjänster bör kosta ansåg politiker att apoteken själva borde komma med initiativ i denna fråga. De ansåg även att en konkurrensfördel apoteken emellan kunde vara att erbjuda läkemedelsgenomgångar. Motiveringen av de som tyckte att apotekstjänster borde kosta var att det vore det ända sättet att öka läkemedelsrådgivningen. Detta då ersättningsmodellen idag ser ut som så att det inte är lönsamt för arbetsgivaren att läkemedelsrådgivningen tar tid på bekostnad av merförsäljningen. Strukturerade läkemedelssamtal på apotek nämns i flertalet artiklar som en god väg att gå tillbaka till kärnverksamheten- att värna om kundens läkemedelsanvändning samtidigt som farmaceuten får använda sin kunskap på rätt sätt.

Det finns delade åsikter om vad för tjänster som apoteken ska erbjuda. Apotekstjänster som nämns i artiklarna som exempel är strukturerade läkemedelssamtal, blodtrycksmätningar, hälsofrämjande och coachande samtal (angående stress, vikt eller rökning), farmaceutsortiment samt andra tjänster med koppling till läkemedel.

Det skrivs positivt om en viss typ av apotekstjänst som finns i Norge och Danmark och som benämns inhalationsvägledning. Även en tjänst som erbjuds i England där patienter som startar en ny läkemedelsbehandling och har en kronisk sjukdom får möjlighet att boka samtal med en farmaceut beskrivs som inspirerande. Andra apotekstjänster som nämns är

snabba självtester (som nämns finnas att göra på Apoteket AB) såsom allergitester och blodsockerkontroller där kunden snabbt får ett svar. Andra apotekstjänster som finns att tillgå är minutklinikerna som Kronans droghandel har öppnat upp. Där kan kunder få läkemedel utskriva direkt via en videolänk till läkare knutna till företaget Lastaari.

Det skrivs om att det inte är alla som är positiva till förslagen om dessa apotekstjänster. Från läkarhåll är de mer skeptiska och anser att blodtrycksmätningar och kolesterolprovtagning bör ske inom sjukvården för att det inte ska bli för splittrat för patienten. Invändningen mot minutklinikerna har varit att läkemedel skulle skrivas ut för slarvigt men kritiken beskrivs som obefogad. Vad gäller snabbtester så är invändningen framförd av läkare att de skapar onödigt oro och att det leder till att personer som är friska söker vård.

Någonting som lyfts fram är att om apoteken börjar erbjuda allt fler av tidigare nämnda apotekstjänster så har de inte längre att göra med kunder utan patienter. Andra ifrågasätter vilket yrkesansvar som legitimationen som farmaceut innebär samt hur lämpliga dagens apotekslokaler är för nya apotekstjänster. Det som också tas upp är att apotekstjänster endast kan bli framgångsrika om det är en öppen dialog mellan apotek och sjukvård. En direktrapportering till läkaren av vad som har gjorts på apoteket beskrivs som nödvändigt för att det ska bli trovärdigt.

4.5.2 Digitala tjänster

Det beskrivs att privatpersoner alltmer använder digitala kanaler för att handla online och söka information och att apoteken försöker möta denna efterfrågan. Apoteket AB var den första att ha e-handel i apoteksbranschen och har sen dess utvecklat sina tjänster online. Företaget beskrivs ha släppt en prisbelönad app där kunderna får tillgång till tjänster som påminnelsefunktioner (exempelvis när högkostnadsskyddet går ut), tillgång till farmaceut dygnet runt, samt hantering av fullmakter. En undersökning som Apotek hjärtat har gjort om digitala tjänster visar att de flesta är positiva till utvecklingen och att de tycker att det har gjort det enklare att ha kontroll över den egna hälsan. En fjärdedel är dock negativa och det vanligaste skälet till det är att de är oroliga att den fysiska kontakten med farmaceuten ska försvinna.

En inte alltför avlägset framtidsscenario beskrivs vara nya appar som i kombination med självtester hemma ställer diagnos och ger råd om vilka läkemedel som bör användas. Problem som väntas uppkomma då är tillfällen då de diagnoser och läkemedel som presenteras av apparna till patienten inte matchar det som läkaren har förskrivit. Frågan ställs också om hur farmaceuter på apoteken ska kunna tackla dessa scenarion och om de är tillräckligt rustade för e-farmacins utmaningar. Förhoppningar framförs om att farmaceuter i framtiden kommer kunna sitta framför samma skärm tillsammans med kunden och dela information med varandra, till skillnad från hur det ser ut idag. Det förutspås också att stora delar av rådgivningen i framtiden kommer att ske via en videolänk samt att det kommer vara en naturlig serviceform att möta kunden virtuellt.

4.6 Övrigt

Tabell 8. Översikt över fördelning av artiklar beroende på var de publicerats inom huvudkategorin övrigt.

Övrigt	
Totalt	6
Fackpress farmaci	2
Fackpress annat	1
Dagspress nationellt	1
Dagspress lokalt	2
Digitala nyhetssidor	0

Inom denna kategori placerades artiklar som inte platsade i någon av de övriga kategorierna men ändå motsvarar syftet och inklusionskriterier.

I denna kategori skrivs det om en robot som Apotekgruppen installerat på ett av sina apotek för att sköta leveransen från lagerplats i robotiserat lager på apoteket fram till farmaceuten. Denna lösning beskrivs i positiva ordalag då farmaceuten kan ägna mer tid åt kunden istället för att söka efter varan i lagret. Förutom den smidiga hanteringen och mer tid för kunderna nämns säkerheten öka då roboten håller koll på utgångsdatum, inventering och förbeställda varor. De nämner att roboten öppnar upp för helt nya satsningar och att apoteket på grund av den kan börja ha nattöppet med endast en farmaceut i tjänst. Det beskrivs att den ökade digitaliseringen inte ses som ett hot utan som ett komplement till farmaceuten. Robotarna beskrivs kunna göra rutinarbetet medan det roliga arbetet blir över till farmaceuten. Tekniken i allmänhet förutspås dominera framtidens sjukvård och anses vara någonting som kommer påverka alla professioner, inte bara farmaceuten.

Något helt annat som också tas upp inom denna kategori är hur den farmaceutiska utbildningen skall se ut i framtiden och ifall de nyexaminerade farmaceuterna har förutsättningarna att möta arbetsmarknaden idag. Det nämns att den farmaceutiska utbildningen i framtiden bör ta riktning mot mer rådgivning, egenvård, läkemedelsanvändning och klinisk farmaci. Något som också tas upp är att den farmaceutiska kompetensen behöver marknadsföras i industrin då Life-science industrin och småbolag inte vet vad farmaceuter kan tillföra.

5. Diskussion

Vid en överblick över resultatet konstateras det snabbt att det mesta som publiceras om farmaceuters roll och framtid i hälso- och sjukvården är i farmaceutisk fackpress. Därefter publicerades det näst mest i övrig fackpress och sedan i lokal dagspress. Allra minst publiceras artiklar i nationell dagspress samt på digitala nyhetssidor. Utifrån detta resultat kan det konstateras att debatten om farmaceutens roll och framtid till stor del förs internt och att det är få saker som får genomslagskraft i nationell media.

Det som skrivs i nationell press är oftast mer övergripande ämnen. Några ämnen som får genomslagskraft i nationell press är

- Nedläggningen av apotek i glesbygd (34).
- Apoteksägarnas vinstkrav som en eventuell fara för patienten (35).
- Att endast farmaceuter ska få ge råd om läkemedel (36).
- Lyckade farmaceuttjänster på sjukhus (37).
- Hur omregleringen slog mot apoteksmarknaden (38).

Ett ämne som fått genomslagskraft och skrivits om i all press är apoteksmarknadsutredningens förslag om att endast farmaceuter bör få expediera recept och ge råd till kunderna. Detta kan bero på att det berör många parters intressen. För farmaceuternas del innebär det en förhöjd status, för kundernas del innebär det en bättre rådgivning medan det för apoteksaktörerna även innebär en kostnadsfråga. (36) (39) (40) (41) (42)

En motsägelse som hittas bland artiklarna är att det i en artikel, där författarna är apoteksägare, framförs att apoteken aldrig har varit bättre samt att apotekskunderna är väldigt nöjda med apoteken enligt en undersökning som Sveriges apoteks förening har gjort (43) medan det i andra artiklar varnas om hur stressigt det är på apoteken (44) samt att farmaceuterna är rädda att stressen påverkar patientsäkerheten (45). Anledningen till dessa motsägelser kan vara att apoteksägare eller apoteksarbetare har olika perspektiv

och därmed olika syn på vad som är bra. Dessa artiklar har alla publicerats inom övrig fackpress.

Någonting som diskuteras mycket internt i farmaceutisk fackpress är hur dialogen mellan förskrivare och farmaceut behöver förenklas (46). Det efterlyses mer verktyg för att på ett enklare sätt kunna kommunicera med sjukvården (47). Trots att det är ett viktigt ämne som det uppenbarligen finns mycket att förbättra kring får det ingen genomslagskraft i annan media utan diskuteras utslutande i farmaceutisk fackpress. Anledningen till att det inte kommer fram i övrig media kan bero på att detta till hög grad är någonting som bekymrar farmaceuterna och att läkare inte framför behovet av att kommunicera med farmaceuter lika mycket.

Ett överraskande fynd gjordes i lokal dagspress där det skrevs om hur utökad rådgivning kring läkemedel på apoteken skulle ge stora vinster i samhället. Det överraskande fyndet var att vinsten i kronor framställdes mycket olika i artiklarnas titlar. I några tidskrifter ansågs vinsten vara miljoner kronor medan i andra miljarder kronor (48) (49).

Resultatet i helhet visar på ett flertal områden där farmaceutens roll och framtid berörs. Här har tre av dessa områden lyft fram till diskussion.

5.1 Farmaceutens slits mellan olika roller

Enligt regeringen är läkemedelsrådgivningen viktig för patientsäkerheten och det nämns vara den i särklass viktigaste uppgiften för apoteken utöver att tillhandahålla läkemedel (3). I media framförs det att farmaceuten idag försöker balansera olika roller, nämligen rollen som säljare och läkemedelsrådgivare. Ordföranden för Sveriges farmaceuter har framfört följande: "Vad sägs om att jobba med försäljning i en butik? Varsågod och läs då fem år på universitet och bli legitimerad apotekare. Eller förresten, du kan komma undan med tre och bli legitimerad receptarie som jag själv. Den så kallade butiken omnämns även ibland apotek. Det här låter kanske som ironi, men för en nykläckt apotekare eller receptarie kan det kännas som den bistra sanningen." (50).

Det som belyses här är två olika problem, dels att det för nyexaminerade farmaceuter känns som att de har studerat farmaci för att i slutändan arbeta som säljare, dels att det inte spelar någon roll om farmaceuten studerat till receptarie eller apotekare för de utför samma arbete. Uppfattningen bland kunderna om de olika rollerna på apoteken beskrivs i media vara otydlig och många gånger tror kunderna att de pratar med en farmaceut trots att de inte gör det (39). Trots att läkemedelsrådgivningen på apoteken i högsta grad är någonting viktigt, enligt regeringen, har skillnaden mellan de professioner som idag finns på apoteken inte belysts tillräckligt även om det skiljer två år i utbildningsväg mellan dem (7). Avvecklingen av apoteksmonopolet har gjort att apotek blivit konkurrenter till den allmänna detaljhandeln vilket gör att det blir en uppenbar risk för att utvecklingen inom läkemedelskompetens och sjukdom inte prioriteras (35).

Sammantaget pekar många artiklar mot att farmaceuterna verkar ha fastnat i apoteksaktörernas vinstkrav samtidigt som de fruktar att patientsäkerheten är i fara på grund av att de inte får göra det som de egentligen är utbildade till. Detta har lett till en etisk stress hos farmaceuterna (50). Enligt Sveriges apoteks förening är apoteket den första och sista länken i vårdkedjan för en person som drabbats av sjukdom och hälsobesvär (4). Det som framkommer i media matchar den bilden genom att det skrivs om Socialstyrelsens initiativ för att försöka förstärka och förtydliga farmaceutens roll genom att ge ut handböcker om vem som för gör vad i hälso- och sjukvården (51).

Någonting återkommande i media är att farmaceuten vill återvända till sin ursprungliga roll som läkemedelsexpert och ses som ett komplement till vården (52). Detta går hand i hand med resultaten i en avhandling (referens) där det framkom att farmaceuter känner att de är överkvalificerade för deras uppgifter och önskar en mer patientorienterad roll

(13). Globalt sätt har en alltmer sammanhållen och patientcentrerad vård utvecklas (27). Denna bild förmedlas också i media där det förutspås att apoteken får en alltmer central roll inom sjukvården (53).

5.2 Relationen öppenvårdsapotek och sjukvård

Enligt regeringens apoteksmarknadsutredning framgår det att farmaceuters kompetens inte har utnyttjats tillräckligt och att TLV nu bör initiera apotekstjänster under evidensbaserade former tillskillnad från de apotekstjänster som redan idag erbjuds av de olika apoteksaktörerna. (11)

Apoteken bedriver redan flertalet olika apotekstjänster men många invändningar mot dessa framförs av läkare i media. När apoteken erbjuder olika tester på apotek är kritiken från läkare att onödigt oro skapas och att testen måste följas av en bedömning som farmaceuter saknar kompetens att utföra (54). När apoteken vill erbjuda tjänster som för dem närmare mot sjukvården möter de motstånd från läkarhåll med motiveringen att det blir för splittrat och förvirrande för patienten (55).

Enligt det som framförs i media verkar det bedrivs en kamp om var skiljelinjen ska gå mellan det apotek och farmaceuter ska göra och det läkare och sjukvård ska göra. Problemet är att farmaceuter känner att deras kompetens inte utnyttjas fullt ut medan läkare verkar tycka att de tränger in på deras områden. Kanske kommer skiljelinjen att klargöras mer efter att TLV initierat och utvärderat en farmaceutisk tjänst på apotek. (11)

Behovet för apoteken att kommunicera med förskrivare har diskuterats mycket i farmaceutisk fackpress och nämns också i apoteksmarknadsutredningen (46). I apoteksmarknadsutredningen framgår att det har uppstått en frustration mellan professionerna för att de inte kan nå varandra på ett smidigt sätt vilket har speglats i media. En lösning på problemet har inte presenterats i apoteksmarknadsutredningen. När kontakten mellan förskrivare och farmaceut tas upp i samband med att nya apotekstjänster lyfts fram har det istället beskrivits som att det är apoteken som måste vara villiga till att göra de investeringar i ibland annat IT-systemen som krävs för en bättre kontakt med förskrivare (11).

5.3 Farmaceuten visar sin nytta

Farmaceuter på sjukhus är en relativt ny företeelse vilket blir tydlig vid en tillbakablick i farmaceutens historia (1). På fem år har de kliniska farmaceuterna i Sverige tredubblats.(23). Enligt studier är nyttorna med klinisk farmaci stora då det leder till färre sjukhusbesök, besök på akutmottagningar och återinläggningar (25).

I alla artiklar som handlar om farmaceuter på sjukhus har de beskrivits som någonting positivt. I ett tvåårigt projekt där ett landsting anställde en apotekare för att stödja läkarna i läkemedelsgenomgångar på en erhöles goda resultat. ”Sammanfattningsvis har apotekarstödet fått ett positivt mottagande av personal och patienter på deltagande vårdcentraler, samt bidragit till kvalitetsförbättringar”, konstateras det i projektets slutrapport (56). Det som skrivs i media inom detta ämne går helt i linje med vad vetenskapliga studier konstaterat (25). Det som var särskilt positivt som utkom från landstingets tvååriga projekt var att flertalet läkare kommenterat att de initialt varit skeptiska till vad en apotekare kunde bidra med men att de helt ändrat uppfattning efter projektets slut. Nu önskade de istället ett fortsatt apotekarstöd (56). Kanske är det så att den frustration som finns mellan läkare och farmaceuter som främst orsakas av bristande kommunikation, alltmer kommer att lättas upp, nu när de får möjligheten att arbeta sida vid sida.

5.4 Begränsningar

Sökningen begränsades till enbart det som kunde hittas online via sökmotorn Retriever(mediearkivet). Det var en svår balansgång mellan att välja mer specifika sökord vilket resulterade i färre träffar och att välja breda sökord vilket resulterade i många träffar att gå igenom med risken att missa någon artikel på grund av den mänskliga faktorn. I tolkningen av resultaten kan det spela en roll att författaren är blivande farmaceut även om en neutral ton har eftersträvats i arbetet med en medveten om att det alltid föreligger en risk för subjektiv tolkning av data. Det skulle vara önskvärt att detta ämne utvidgades med vidare kontinuerlig forskning då detta endast är en ögonblicksbild över åren 2013–2017.

6. Slutsats

Arbetet belyser hur farmaceutens roll och framtid speglas i media. Det som framkommer är att det mesta som skrivs är inom farmaceutisk fackpress vilket gör att slutsatsen kan dras att diskussionen främst drivs internt. I resultatet framkommer att farmaceuten slits mellan olika roller. Det framkommer att en etisk stress har drabbat farmaceuterna då det inte går att sammanföra rollen som läkemedelsrådgivare som ser till kundens bästa med rollen som säljare. Resultatet belyser också en pågående kamp mellan apoteken och förskrivare om var skiljelinjen går mellan apotekstjänster och sjukvård. Det framgår även att farmaceuter ofta efterlyser ett smidigt verktyg för farmaceuter och förskrivare att kommunicera med varandra. I media skrivs det om att farmaceutyrket utvecklas snabbt inom offentlig sektor och att nya yrkesroller håller på och tar form. Farmaceuter på sjukhus beskrivs ha motbevisat läkares initiala skepsis till vad de kan bidra med.

7. Tack

Jag vill tillägna ett stort tack till min handledare Andy Wallman som har väglett mig genom arbetet och gjort saker enklare att greppa när det har känts svårt. Jag vill även tacka Thony Björk som var med i början av projektet och gav mig värdefulla råd. Sist men inte minst är jag väldigt tacksam för min familj som har trott på mig, uppmuntrat och ställt upp som barnvakter.

Litteraturförteckning

1. Lönngren R. Svensk farmaci under 1900-talet 1 Stockholm: Apotekarsocieteten ; 1999.
2. Läkemedelsverket. www.lakemedelsverket.se. [Online].; 2004 citerad 2017 02 26.
https://lakemedelsverket.se/upload/lvfs/konsoliderade/konsolidering97_10.pdf.
3. Sveriges apoteksforening. www.sverigesapoteksforening.se. [Online]. citerad 2017 02 26.
<http://www.sverigesapoteksforening.se/wp-content/uploads/Branschrappport-2016.pdf>.
4. Sveriges apoteksforening. www.sverigesapoteksforening.se. [Online]. citerad 2017 02 26.
<http://www.sverigesapoteksforening.se/wp-content/uploads/121218-Aptekens-roll-i-samh%C3%A4llet-low.pdf>.
5. Björk T. www.sverigesapoteksforening.se. [Online].; 2016 citerad 2017 02 17.
<http://www.sverigesapoteksforening.se/wp-content/uploads/Farmaceutiska-tj%C3%A4nster-p%C3%A5-apotek.pdf>.
6. 2016:34 HF. www.lakemedelsverket.se. [Online].; 2016 citerad 2017 02 05.
https://lakemedelsverket.se/upload/lvfs/HSLF-FS/HSLF-FS_2016_34.pdf.
7. Höskoleförordning. www.riksdagen.se. [Online].; 2016 citerad 2017 02 18.
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskoleforordning-1993100_sfs-1993-100.
8. Sveriges Farmaceuter www.sverigesfarmaceuter.se. [Online]. citerad 2017 02 15.
<http://www.sverigesfarmaceuter.se/blifarmaceut/Arbetsmarknad/>.
9. Anderson S. The state of the world's pharmacy: a portrait of the pharmacy profession. Journal of Interprofessional Care. 2002 Jun; 16(4).
10. Castensson ACS. Från förskrivning till användning- farmaceutens roll för en bättre läkemedelsanvändning Stockholm: Apotekarsocieteten ; 2011.
11. Statens offentliga utredningar. www.regeringen.se. [Online].; 2017 citerad 2018 05 06.
http://www.regeringen.se/493a2f/contentassets/898886b519fa4630b9b576de75d5cbf9/kvalitet-och-sakerhet-pa-apoteksmarknaden-sou-2017_15.pdf.
12. Regeringen. regeringen.se. [Online].; 2018 citerad 2018 05 12.
<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/03/mer-fokus-pa-lakemedel-pa-ditt-apotek/>.
13. Frisk P. Surveys and services. Avhandling. Uppsala universitet Digital Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Pharmacy 244, Uppsala, 2018:
<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1175866/FULLTEXT01.pdf>.
14. Apoteksmarknadsutredningen. Omreglering av apoteksmarknaden huvudbetänkande D. 1 Stockholm: Fritze ; 2008.
15. Läkemedelsverket. www.lakemedelsverket.se. [Online].; 2014 citerad 2017 03 05.
https://lakemedelsverket.se/upload/om-lakemedelsverket/NLS/strukturerade_lakemedelssamtal_slutrapport_2014-12-11.pdf.

16. Hake CM. [www.dagensapotek.se](http://www.dagensapotek.se/artiklar/2009/07/01/startskott-for-flera-forandringar-pa-apoteksmarknaden/). [Online].; 2009 citerad 2017 02 27.
<https://www.dagensapotek.se/artiklar/2009/07/01/startskott-for-flera-forandringar-pa-apoteksmarknaden/>.
17. Statskontoret. www.statskontoret.se. [Online].; 2013 citerad 2017 02 27.
<http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2013/201307.pdf>.
18. Läkemedelsverket Utbytbara läkemedel [Online].; 2016 citerad 2017 02 26.
<https://lakemedelsverket.se/malgrupp/Halso---sjukvard/Forskrivning/Utbytbara-lakemedel-/>.
19. Läkemedelsverket. Farmaceutens roll vid utbyte [Online].; 2016 citerad 2017 02 26.
<https://lakemedelsverket.se/malgrupp/Halso---sjukvard/Forskrivning/Utbytbara-lakemedel-/Farmaceutens-roll-vid-utbyte/>.
20. Läkemedelsverket. www.lakemedelsverket.se. [Online].; 2016 citerad 2017 02 26.
<https://lakemedelsverket.se/malgrupp/Halso---sjukvard/Forskrivning/Utbytbara-lakemedel-/Mojlighet-att-motsatta-sig-utbyte/>.
21. Grevstad M. www.apotek.no. [Online].; 2016 citerad 2017 02 13.
<http://www.apotek.no/nyhetsarkiv/fra-utlandet/sverige-lar-seg-inspirere-av-norge>.
22. Nygren NB. www.svenskfarmaci.se. [Online].; 2014 citerad 2017 02 13.
<http://svenskfarmaci.se/apotek/bra-start-for-medicinstart>.
23. Petterson F. [regionorebrolan.se](http://www.regionorebrolan.se). [Online].; 2017 citerad 2018 05 07.
<https://www.regionorebrolan.se/Files-sv/%C3%96rebro%20%C3%A4ns%20landsting/Regional%20utveckling/Kurser%20och%20konferenser/Dokument/v%C3%A4lf%C3%A4rd-folkh%C3%A4lsa/2017/12.%20Klinisk%20farmaci%20p%C3%A5%20v%C3%A5rdavdelning.pdf?epslanguage=sv>.
24. Falgén J. www.janusinfo.se. [Online].; citerad 2018 05 07.
<http://www.janusinfo.se/Global/Strama/Presentation-Klinisk-farmaci-171115.pdf>.
25. Gillespie U, Alassaad A, al e. A comprehensive pharmacist intervention to reduce morbidity in patients 80 years or older: a randomized controlled trial. *Jama internal medicine*. 2009 Maj.
26. www.fip.org. [Online].; citerad 2017 01 22.
<https://www.fip.org/files/fip/HR/final%20report/Part1.pdf>.
27. www.aacp.org. [Online].; 2014 citerad 2017 02 03.
<http://www.aacp.org/resources/research/pharmacyworkforcecenter/Documents/FinalReportOfTheNationalPharmacistWorkforceStudy2014.pdf>.
28. <http://www.fip.org/nanjing2016/home>. [Online].; citerad 2017 02 02.
<http://www.fip.org/nanjing2016/home>.
29. Andalo D. FIP draws up first global pharmacy workforce development goals. *The Pharmaceutical Journal*. 2016 Nov; 297(7896).

30. www.fip.org. Pharmaceutical workforce development goals [Online]. citerad 2017 01 22.
http://fip.org/files/fip/PharmacyEducation/Global_Conference_docs/WDGs_online_version.pdf.
31. säkerhetspolitik.se. Media och påverkan [Online].; 2018 citerad 2018 05 13.
<http://www.sakerhetspolitik.se/Sakerhetspolitik/media-och-paverkan/>.
32. Sverigesradio. Medierna skapar samhället. [Online].; 2010 citerad 2018 05 13.
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3938&artikel=4160306>.
33. Hsieh H-F, Shannon SE. Three approaches to qualitative content analysis Qual Health Res. 2005;15(9):1277-1288.
34. Strömgren K. Stoppa all nedläggning av apotek i glesbygden. Aftonbladet. 2013 April.
35. Jansson C, Andersson G. "Apoteksägarnas vinstkrav fara för patientsäkerheten" - Läkemedel. Dagens nyheter. 2013 Augusti.
36. Kullgren Å. "Bara utbildad personal ska få ge råd om läkemedel" - Apoteksmarknaden. Dagens nyheter. 2017 mars.
37. Granestrånd C. Färre fel när apotekare har koll på patienterna - Går igenom läkemedelslista när äldre skrivs ut från Akademiska sjukhuset. Dagens samhälle. 2014 April.
38. Tuvhag E. Så slog omregleringen mot apoteksmarknaden. Svenska dagbladet. 2013 Juli.
39. Björkqvist K..Rådgivning på apotek ska förbättras; 2017 citerad 2018 05 6.
<https://www.life-time.se/patient/radgivning-pa-apotek-ska-forbattras/>.
40. Socialdepartementet. Bättre kvalitet på apotek[Cision Vire].; 2017 citerad 2018 05 6.
<http://news.cision.com/se/socialdepartementet/r/battre-kvalitet-pa-apotek,c2208672>.
41. Nygren NB. Många vill se farmaceuter i hela receptkedjan. Svensk farmaci. 2017 Augusti.
42. Ericson C. Kullgrens utredning ska ge bättre kvalitet på apotek. Södermanlands nyheter. 2017 Mars.
43. Tornell S, Rosenlund A. Kronans Apotek: Apoteken har aldrig varit bättre. Dagens industri. 2017 Januari.
44. Zetterblom M. Stressigt på landets apotek [Arbetsliv].; 2017 citerad 2018 05 6.
<https://www.prevent.se/arbetsliv/ovrigt/2017/stressigt-pa-landets-apotek/>.
45. [Kollega].; 2017 citerad 2018 05 6.: <http://web.retriever-info.com.proxy.ub.umu.se/services/archive/displayDocument?documentId=057180201701185faae11784aab0535fe63bee2def93a3&serviceld=2>.
46. Nygren NB. Dags att underlätta dialog mellan apotek och vård. Svensk farmaci. 2014 Juni.
47. Fritjofsson K. "Ge oss verktyg att kommunicera med sjukvården". Svensk farmaci. 2015 Augusti.
48. Skarph A. Utökad rådgivning kan spara miljarder. Skånska dagbladet. 2016 November.

49. Skarph A. Utökad rådgivning kan spara miljoner. Norrköpings tidningar. 2016 December.
50. Ekstrand L. Betalt för tjänster kan vända trend. Svensk farmaci. 2015 mars.
51. Hed F. Socialstyrelsen förtydligar farmaceutens roll. Svensk farmaci. 2015 September.
52. "Vi har en självklar roll som komplement till vården". Dagens medicin. 2017 September.
53. Bergeå N. Vill föra apoteken mot vården globalt. Svensk farmaci. 2013 September.
54. "Ett stick i fingret - svaret klart på ett kick". Piteå-tidningen. 2013 Augusti.
55. Lagercrantz S. Branschen vill se Eer tjänster på apoteken. Dagens apotek. 2013 Augusti.
56. Bergeå N. Apotekare på vårdcentral i Stockholm gav mersmak. Svensk farmaci. 2017 September.

Bilaga 1.

1	Apotekare/ receptarie
2	Apotek-sjukvårdsrelation
3	Farmaceut på sjukhus
4	Apoteksreform
5	Apotekstjänster
6	Övrigt

Datum för publicering	Tidskrift	Rubrik	Typ	1	2	3	4	5	6
2017-03-13	Svensk farmaci	"Farmaceut kan spela större roll i vårdssystemet"	artikel	x					
2016-05-30	Svensk farmaci	"Apoteksutredning har en gyllene chans"	artikel					x	
2013-08-05	Dagens nyheter	"Apoteksägarnas vinstkrav fara för patientsäkerheten" - Läkemedel.	artikel				x	x	
2017-03-09	Dagens Nyheter	"Bara utbildad personal ska få ge råd om läkemedel"	artikel	x					
2014-06-03	Svensk farmaci	"Dags att underlätta dialog mellan apotek och vård"	artikel		x		x		
2016-08-31	Dagens apotek	"Farmaceutiska kåren är felplacerad"	artikel	x		x			
2015-08-11	Svensk farmaci	"Ge oss verktyg att kommunicera med sjukvården"	blogginlägg		x				
2016-04-07	ttela	"Gör något åt att äldre behandlas fel!" - KOMMUNFULLMÄKTIGE I TROLLHÄTTAN	motion	x		x			
2014-10-30	Svensk farmaci	"Gör vårt bidrag ännu tydligare"	artikel		x			x	
2015-09-08	Svensk farmaci	"Låt ny utredning bana väg för bättre användning"	artikel			x			
2015-04-20	Svensk farmaci	"Låt omvärlden se din yrkes stolthet"	artikel	x					
2017-10-20	Svensk Farmaci	"Låt oss hitta en samsyn om tjänster"	debattartikel					x	
2015-09-07	Svensk farmaci	"Samverkan är nyckeln"	blogginlägg		x				
2014-08-27	Dagens apotek	"Självbehandling är framtiden"	artikel					x	
2017-09-28	Dagens Medicin	"Vi har en självklar roll som komplement till vården"	opinionstext	x		x		x	
2017-01-18	Kollega	"Vi springer för att hinna"	artikel				x		
2017-09-11	Dagens Nyheter	"Vi vill stärka apotekens roll för att avlasta sjukvården"	artikel		x			x	
2016-01-29	Svensk farmaci	"Vi är ett komplement till andra yrkeskategorier"	Debattinlägg	x		x			
2013-04-12	Svensk farmaci	`Expansion mot vård kan gå snabbare`	artikel					x	
2014-02-21	Svensk Farmaci	`Låt studien bli ett avstamp`	artikel		x				
2014-01-15	Läkartidningen	»Framtidens avdelning« ska jaga tidstjuvar i Göteborg	artikel			x			
2015-10-05	Svensk farmaci	1177-samtal kopplas till apotek i ny Luleå-studie	artikel	x	x				
2014-08-19	Östgöta korrespondenten	25 nya jobb till Norrköping	artikel					x	
2013-08-15	Nu	Apotekare kan men får inte optimera behandlingen	artikel	x		x			
2017-09-21	Svensk farmaci	Apotekare på vårdcentral i Stockholm gav mersmak	artikel			x			

Datum för publicering	Tidskrift	Rubrik	Typ	1	2	3	4	5	6
2013-07-26	Västerbottningen	Apoteken i Småortssverige	ledare				X		
2013-10-23	Läkemedelsvärlden	Apoteken måste ta egna initiativ	artikel				X		
2017-04-03	Dagens Apotek	Apoteket AB storsatsar digitalt	artikel					X	
2016-08-31	Dagens apotek	Apoteket AB:s nya vice vd lyfter fram det digitala	artikel					X	
2014-08-19	Norrköpings tidningar	Apoteket Hjärtat skapar 25 nya jobb	artikel					X	
2017-03-30	Sveriges Apoteksförening	Apoteksföreningen välkomnar Läkemedelsverkets uppdrag att bl.a. kartlägga och analysera farmaceutsortiment	artikel					X	
2017-08-18	Svensk farmaci	Apoteksgruppen går mot strömmen	artikel	X					
2015-06-09	Aftonbladet	Apoteksombuden på landet är hotade - Vänsterpartiet: Förläng statliga Apotekets uppdrag i stället för att privatisera	artikel				X		
2014-04-01	Mitt i Sundbyberg	Apotekstjänster ska kosta!	insändare					X	
2017-03-10	Life Science Sweden	Apoteksutredning föreslår flera åtgärder för säkerhet	artikel					X	
2015-03-25	Svensk Farmaci	Betalt för tjänster kan vända trend	blogginlägg				X	X	
2013-02-16	Upsala Nya Tidning	Bort med sminket från apoteken	debattartikel	X			X		
2013-10-03	Gotlands allehanda	Bra apoteksreform blir ännu bättre	artikel				X		
2014-06-02	Svensk farmaci	Bra idéer som kan lyfta egenvård	artikel					X	
2016-12-02	Oskarshamns-tidningen	Bra råd kan spara miljoner	debattartikel	X					
2013-08-28	dagens apotek	Branschen vill se Eer tjänster på apoteken	artikel					X	
2017-01-20	Läkemedelsvärlden	Brist på samverkan i läkemedelskedjan	artikel		X				
2014-05-16	Hallands nyheter	Bröderna Berlips jättar på kort tid - Jens och John Patrick gör succé inom apoteksbranschen Framgångsrika företagare från Falkenberg	artikel					X	
2013-06-12	Sundsvalls tidning	Byt fokus från pengar till patient - * Framtidens apotek	artikel		X				
2017-03-09	Cision Wire	Bättre kvalitet på apotek	artikel	X					
2017-09-07	Läkemedelsvärlden	Dags för disruptiv farmaceutverksamhet?		X					
2013-05-29	Västerbottens-Kuriren	Dags för landstinget byta fokus från pengar till p	artikel		X				
2017-05-12	Ny teknik	De nya läkemedlen får fart på branschen	artikel						X
2015-04-08	Svensk Farmaci	Debatten förs över professionens huvud	blogginlägg	X					
2015-11-26	Läkemedelsvärlden	Det mest intressanta lyfts inte fram	debattartikel					X	
2016-03-22	Svensk farmaci	Efterlyser mer kontakt med förskrivare	artikel		X				
2017-03-13	Svensk farmaci	En utredning som värnarom farmaceutisk kompetens	blogginlägg						
2017-09-07	Svensk farmaci	En utredning professionens smak	artikel	X					
2013-08-24	Piteå-Tidningen	Ett stick i fingret - svaret klart på ett kick - PITEÅ	artikel					X	
2017-05-04	Läkemedelsvärlden	Farmaceuten behövs i recepturen nu och i framtiden	artikel	X	X				

Datum för publicering	Tidskrift	Rubrik	Typ	1	2	3	4	5	6
2016-06-28	Läkemedelsvärlden	Farmaceutiska tjänster utomlands som inspirationskälla	artikel					X	
2016-11-08	Läkemedelsvärlden	Farmaceutiskt sortiment het fråga på läkemedelskongressen	artikel	X				X	
2013-12-05	ttela	Fel läkemedel ökar omsorgsbehov	insändare	X		X			
2013-04-10	Gotlands tidningar	Fler apotek och bättre öppettider	debattartikel				X		
2013-02-28	Svensk farmaci	Fler föreslås kunna bli läkemedelsansvariga	artikel	X					
2015-03-11	Svensk Farmaci	Framtidens farmaci stavas med ett litet e	blogginlägg					X	
2016-04-14	Skånska dagbladet	Fullt fokus på lasarettets läkemedel - Projektjänsten som receptarie har visat sig ovärderlig för sjuksköterskor och läkare	artikel	X		X			
2014-04-17	Dagens samhälle	Färre fel när apotekare har koll på patienterna - Går igenom läkemedelslista när äldre skrivs ut från Akademiska sjukhuset	artikel	X		X			
2017-08-15	Läkemedelsvärlden	Försiktigt positiva till utredningens förslag	artikel					X	
2017-03-09	Svensk farmaci	Gabriel Wikström vill ta apoteken in i en ny tid	artikel					X	
2013-03-27	Dagens apotek	Hon vill ge spelrum för brott mot regelboken	artikel	X	X			X	
2016-07-01	Läkemedelsvärlden	Hur kan farmaceutens kompetens mätas?	artikel	X					
2017-09-12	Kristdemokraterna	KD vill stärka apotekens roll för att avlasta sjukvården.	artikel		X			X	
2015-03-20	Svensk farmaci	Kliv fram och ta plats i din yrkesroll	blogginlägg	X					
2017-05-23	Dagens Apotek	Kommunapotekare kan avhjälpa läkemedelsproblem	artikel	X		X			
2017-01-11	di.se	Kronans Apotek: Apoteken har aldrig varit bättre	debattartikel					X	
2015-11-21	Katrineholms kuriren	Kullgren utreder apotekens framtid	artikel				X		
2015-11-21	Eskilstuna kuriren	Kullgren utreder apotekens framtid	artikel				X		
2017-03-10	Södermanlands Nyheter	Kullgrens utredning ska ge bättre kvalitet på apotek	artikel					X	
2017-03-29	Svensk farmaci	Livlig diskussion om spännande utredning	blogginlägg	X					
2017-03-30	Dagens Apotek	Läkemedelsverket ska kartlägga farmaceutsortiment	artikel					X	
2014-12-04	Svensk Farmaci	Mardröm eller framtid?	blogginlägg	X					
2017-09-20	Läkartidningen	Mindre stress och mer vård - till lägre pris - De löste knepig ekvation:	artikel			X			
2016-03-23	Läkemedelsvärlden	Många skäl att tjänster på apotek inte tar fart	debattinlägg			X		X	
2017-08-22	Svensk farmaci	Många vill se farmaceut i hela receptkedjan	artikel	X					
2016-06-17	Svensk Farmaci	Nu kommer resultaten från projektet i Jönköping	artikel		X	X			
2015-04-23	Sundsvalls tidning	Nya arbetsmetoder kan förbättra vården	artikel		X	X			
2014-10-08	Dagens medicin	Nya perspektiv på apotekens framtid	artikel		X			X	
2016-04-14	skånska dagbladet	Nya yrken är här för att stanna i sjukvården	artikel	X		X			
2016-08-17	Svensk farmaci	Olika syn på nytt europeiskt paraplyorgan	artikel		X			X	

Datum för publicering	Tidskrift	Rubrik	Typ	1	2	3	4	5	6
2017-10-13	Buzzter	Positiv inställning till digitalisering av hälso- och sjukvård	artikel	x				x	
2016-05-31	Värmlands folkblad	Pussel med mediciner - "Avvikelser i läkemedelslistan hittar vi ofta, i många fall också läkemedelsrelaterade problem"	artikel			x			
2017-05-17	Svensk farmaci	Receptkedjan kan bli en stridsfråga	artikel	x					
2017-10-23	Svensk farmaci	Replik: "Patienten är viktigast"	artikel		x				
2015-03-10	Västerbottens-kuriren	Risk för ännu färre apotek	artikel					x	
2015-11-26	Helsingborgs Dagblad	Robot tar över på apotek - ROBOTRENDEN	artikel						x
2017-01-12	Dagens Apotek	Robotarna kan göra rutinarbetet åt oss	artikel						x
2016-11-15	Jönköpings-posten	Rådgivning kan spara miljoner i länet	insändare	x		x			
2017-03-10	LIFe-time	Rådgivning på apotek ska förbättras	artikel	x					
2014-06-11	Dagens medicin	Samtal får beröm men saknar peng	artikel					x	
2017-10-12	Cision Wire	Sex av tio positiva till digitalisering av hälso- och vårdtjänster - samtidigt finns en oro över att den fysiska kontakten med personal ska försvinna	artikel	x				x	
2015-09-03	Svensk farmaci	Sjukvården skulle kollapsa utan oss	artikel	x	x			x	
2015-09-29	Svensk farmaci	Socialstyrelsen förtydligar farmaceutens roll	artikel	x					
2014-01-28	Svensk Farmaci	Stark evidens för modell med apotekare i nyckelroll	artikel	x		x			
2016-02-10	Svensk Farmaci	Stark utveckling av yrkesroll i offentlig sektor	artikel			x			
2017-06-07	Dagens Medicin	Stolthet och fördom - Blogg	opinionstext	x		x		x	
2013-04-01	Aftonbladet	Stoppa all nedläggning av apotek i glesbygden - Debattören: Statliga bidrag till privata bolag är inte lösningen på apoteksbristen	Debattinlägg				x		
2017-02-16	Arbetsliv	Stressigt på landets apotek enligt facket	artikel				x	x	
2017-08-02	Fria Tidningen	Städer gynnas av nya apotek	artikel					x	
2017-08-02	Landets Fria	Städer gynnas av nya apotek	artikel					x	
2014-11-24	Svensk Farmaci	Summerar och blickar framåt	blogginlägg	x	x		x	x	
2014-09-10	Svensk farmaci	Sverige mot världen?	artikel				x		
2017-05-24	Dagens Arena	Sveriges Farmaceuter: Vi behövs för säker medicinutlämning	debattartikel	x					
2015-11-12	Svensk farmaci	Svårt skapa utbildning till spretig arbetsmarknad	artikel						x
2013-03-25	Norrbottnens-Kuriren	Så ska apoteksservicen på landsbygden bevaras	fria ord				x		
2013-01-30	Dagens apotek	Så ska han föra apoteken närmare vården	artikel		x			x	
2013-07-03	Svenska dagbladet	Så slog omregleringen mot apoteksmarknaden	artikel				x	x	
2013-09-15	Dagens nyheter	Så styr robotarna över framtidens välfärd - Sjukvård. Ny rapport om framtidens välfärd	artikel						x
2013-08-28	Dagens apotek	Så vill vi ha framtidens apotek	artikel					x	
2014-06-10	Borås tidning	Särskilda vårdcentraler för äldre	artikel			x			
2017-03-09	Dagens Handel	Tuffare regler om rådgivning på apotek	artikel	x				x	

Datum för publicering	Tidskrift	Rubrik	Typ	1	2	3	4	5	6
2017-12-21	Svensk farmaci	Tunga utredningar i fokus under det gångna året	artikel		x	x		x	
2017-03-09	Svensk farmaci	Utredning vill utvärdera farmaceutisk tjänst på apotek	artikel	x					
2017-05-22	Svensk farmaci	Utredningsförslag kan bli lyft för receptarier	artikel	x					
2013-10-28	Svensk farmaci	Utveckla apotekarens roll på svenska apotek	artikel				x	x	
2015-06-29	Gotlands allehanda	Utöka apotekens vårduppdrag	insändare	x	x				
2016-11-16	skånska dagbladet	Utökad rådgivning kan spara miljarder	debattartikel	x		x			
2016-12-07	Norrköpings tidningar	Utökad rådgivning kan spara miljoner	debattartikel	x		x			
2016-12-02	Hallands nyheter	Utökad rådgivning kring läkemedel kan spara miljoner i Halland	debattartikel	x		x			
2016-11-30	Kristianstadsbladet	Utökad rådgivning om läkemedel kan spara miljarder i Region Skåne	debattartikel	x		x			
2013-04-13	Norrbottnens-Kuriren	Vi kan bara vänta på leveransen	debattartikel					x	
2015-11-12	Svensk farmaci	Vi ska förstärka det som är bra	debattartikel				x		
2015-06-08	Svensk farmaci	Viktigt att förtjäna respekt i vårdkedja	blogginlägg		x				
2013-09-09	Svensk farmaci	Vill föra apoteken mot vården globalt	artikel		x			x	
2013-08-14	Läkemedelsvärlden	Vill ha mer tid i egen vården	artikel					x	
2016-09-09	Läkemedelsvärlden	Vill ha rådgivning som en del i vårdkedjan	artikel		x			x	
2015-11-20	Svensk farmaci	Vill ha ökad kvalitet på apotek	artikel				x		
2017-01-20	Svensk farmaci	Vill inventera farmaceutisk verksamhet i sjukvården	artikel	x		x			
2014-04-16	Svensk farmaci	Vill satsa mer på hälsotjänster	artikel					x	
2017-02-23	Svensk farmaci	Vill se bättre samarbete mellan vården och apoteken	artikel		x				
2014-10-29	Svensk farmaci	Vill se satsning på adherence via apotek	artikel	x				x	
2013-11-07	Svensk farmaci	Vill vi verkligen bli light-versioner av sjuksköterskor?	debattinlägg	x	x			x	
2017-11-09	Svensk Farmaci	Våg av receptarier rekryteras till sjukvården	artikel			x			
2014-10-08	dagens medicin	Vårdavdelningen som tar sikte på framtiden	artikel			x			
2017-03-09	Svensk farmaci	Även branschen blev glattövertäckad av tjänst-förslag	artikel					x	

Institutionen för farmakologi och klinisk neurovetenskap
Umeå Universitet
901 87 Umeå
www.umu.se